

Epirrhoë galiata Schiff. (Lep., Geom.) in Zeeland

door

W. J. BOER LEFFEF

Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud (R.I.V.O.N.)

R.I.V.O.N.-med. nr. 141

Indien men nagaat wat er in de Nederlandse literatuur van *Epirrhoë galiata* bekend is, dan blijkt dit zeer weinig te zijn. LEMPKE heeft alle beschikbare gegevens in zijn *Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera* verwerkt. Deze bleken niet eens voldoende voor een bepaling van de vliegtijd der beide hier voorkomende generaties.

De tot nu toe bekend geworden vindplaatsen liggen, uitgezonderd een paar zeer oude van Maastricht en Breda, alle in het duindistrict, hoofdzakelijk in het gedeelte dat zich ten zuiden van de grote rivieren bevindt. Enkele vangsten zijn gedaan op de waddeneilanden: Rottum en Terschelling. Opmerkelijk is, dat in het Zuid- en Noordhollandse duingebied boven de grote rivieren nog geen *galiata*'s zijn waargenomen. Er bevindt zich dus hier een tot nu toe onverklaarbaar hiaat in het areaal, een probleem dat de moeite van een nader onderzoek zeker rechtvaardigt. Dat vindplaatsen van rariteiten in de entomofauna trekpleisters zijn voor verzamelaars mag algemeen bekend worden geacht. Het is daarom begrijpelijk, dat het eiland Walcheren, waar de soort meermalen werd gevangen, het reservoir was waaruit in hoofdzaak is geput. Dit eiland werd uit hoofde hiervan de voornaamste *galiata*-producent. Er was tot nu toe weinig of niets bekend van het biotoop, dat typisch is voor de soort in ons land. Evenzo kon slechts gestic worden aan welke milieuvorwaarden, speciaal in de duingebieden, de soort de voorkeur geeft. Waarschijnlijk spelen daarbij temperatuur en luchtvochtigheid een rol, gezien het voorkomen in Z.W.-Nederland. Er kan hierbij evenzo worden gedacht aan voorkeur voor voedselplanten en speciale plantengezelschappen. De rups leeft uitsluitend op *Galium*-soorten en zou misschien het algemeen in de duinen groeiende *Galium verum*, Echt Walstro, prefereren.

Er zijn trouwens meer vlindersoorten, welke populaties bijna uitsluitend in het Duindistrict (van Zeeuws-Vlaanderen tot Rottum) worden aangetroffen. Voor deze soorten bestaan analoge problemen, ofschoon bij deze niet altijd gesproken kan worden van een uitgesproken voedselvoorkeur.

Toen bij de entomologische inventarisatie van de duinen op Schouwen, welke in de eerste decade van maart 1961 werd ingezet, in de loop van het seizoen rijke *galiata*-populaties werden gevonden, deed zich de mogelijkheid voor een onderzoek in te stellen in welk milieu de soort optimaal voorkomt. Het is namelijk meestal zo, dat er een correlatie bestaat: optimaal milieu en rijkste (grootste) populatie. Dit milieu zou daarom kunnen worden gevonden op de terreingedeelten waar zich de grootste imago-aantallen bevinden.

De gevangen *galiata*-aantallen van de beide bij het onderzoek in het duingebied op verschillend terrein geplaatste vanglampen verschilden opmerkelijk. De ene vanglamp bevond zich in een droog gedeelte van de duinen waar het duindoornstruweel goed ontwikkeld is, open grazige gedeelten vrij latend. De andere lamp

bevond zich aan de binnenzijde van een open eveneens droog binnendingebied, met vronlandkarakter. Omdat alle de vangsten beïnvloedende factoren (bv. het weer) voor de beide vangplaatsen nagenoeg dezelfde waren, ligt het voor de hand aan te nemen, dat de terreinaspecten dit verschil veroorzaakten.

Uiteraard geeft het onderzoek met behulp van vaststaande lichtbronnen zoals dat op Schouwen gebeurde niets anders dan een globaal beeld van de entomo-fauna van een terrein. Voor het met nauwkeurigheid bepalen van het biotoop, waar de soort optimaal voorkomt, is aanvullend veldwerk nodig. Dit kon voor *E. galiata* het beste overdag worden gedaan.

Uitgaande van de voedselvoorkeur van de soort werden alle walstrogroeiplaatsen onderzocht. Daarin werden alle opgejaagde en in hun schuilplaatsen aangetroffen *galiata's* geteld. De meeste imago's werden aangetroffen op luwe grazige plaatsen met rijke *Galium verum*-begroeiingen in het duindoornstruweelgebied. Op struikarme terreingedeelten met een overigens zelfde soort kruidenvegetatie, werden daarentegen slechts enkele *galiata's* gezien. De verhouding was ongeveer 8 op 1.

In het vroongedeelte, waar één van de vanglampen was opgesteld, ontbrak de soort vrijwel; de enkele in deze lamp gevangen dieren zijn stellig zwervers geweest.

Het typische *galiata*-biotoop is dus te vinden in het duingedeelte tussen vron en buitenduin, in de duindalen, op droge, luwe niet te grote grazige min of meer open plaatsen met rijke *Galium verum*-vegetaties omringd door duindoornstruweel (o.a. met vlier, meidoorn, liguster, berk, wilg, roos, braam en wat dies meer zij). Deze plekjes moeten wel een heel bijzonder microklimaat hebben. Het microklimaat van de open, kale binnendingebieden en vronlanden waar ook veel *Galium verum* kan groeien is voor *E. galiata* blijkbaar minder geschikt.

Op het meesttijds open met een lage kruidenvegetatie begroeide vron zijn de verschillen tussen dag- en nachttemperatuur groter, wellicht is dat van betekenis voor het nagenoeg ontbreken van grotere *galiata*-bevolkingen in dat milieu. Dit geldt evenzo voor de struikloze duinrietzones waar soms wel veel *Galium* groeit.

Door de schuwheid der imago's is een geringe verstoring genoeg om hen op te jagen (lopen door de vegetatie is al voldoende) en tamelijk ver te laten wegvliegen. Zij vliegen daarbij meesttijds zelfs weg uit het biotoop. Het laat zich indenken welke gevolgen een druk bezoek van wandelaars in de vlieggebieden zou kunnen hebben. Rust is derhalve voor deze populaties van rariteiten der Nederlandse entomofauna van essentieel belang. In de tweede plaats lijkt een controle op het wegvangen der imago's door al te ijverige rariteiten verzamelende lepidopterologen niet overbodig (zoals dat ook wel gebeurt op de terreinen van de grote vuurvlieder).

Het kan niet uitblijven, dat in de naaste toekomst de duingebieden op de Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden overstroomd zullen worden door grote groepen mensen, die van de natuur willen genieten. Het laat zich indenken welke consequenties dit voor hun flora en fauna zou kunnen hebben, dus óók voor de insectenfauna. Het is daarom noodzakelijk nu reeds over te gaan tot het instellen van goed geïsoleerde rustgebieden of refugia als natuurreservaten, niet alleen voor de plantenwereld en voor de vogels, maar ook voor insectesoorten.

Dank zij de geregelde waarnemingen, welke over een geheel seizoen liepen, zijn de vliegtijdgrenzen der beide optredende generaties van *E. galiata* bekend geworden (kleine verschuivingen blijven uiteraard mogelijk).

Voor generatie één zijn deze: 15 mei tot 17 juli, voor generatie twee: 2 augustus tot 26 september.

Hoewel het entomologisch onderzoek van het Schouwense duindistrict nog in een beginstadium verkeert, is toch al reeds uit de verkregen gegevens duidelijk naar voren gekomen welke belangrijke en vooral aparte positie dit duingebied in Nederland vanwege zijn entomofauna inneemt. Het vormt een gunstig milieu voor zuidelijker georiënteerde vlindersoorten, die naar het noorden toe hun areaal tot en met hier hebben kunnen uitbreiden. Wij mogen ons gelukkig prijzen, dat zij nog tot onze fauna behoren. Zij bepalen mede en zeker niet in geringe mate de natuurwetenschappelijke waarde van deze duingebieden.

Gezien de instelling van een bepaalde categorie verzamelaars is het publiceren (dus bekend maken) van vindplaatsen van zeldzame soorten een vrij riskante zaak. Het kan namelijk aanleiding geven tot ongewenste vangpartijen. Aan de andere kant is het niet verstandig faunistische gegevens te verheimelijken. Het publiceren heeft ook zijn voordelen. In zekere zin wordt daardoor entomologisch onderzoek van entomologisch belangrijke terreinen gestimuleerd. Er is dan ook bekend, welke terreinen entomologisch belangrijk zijn, zodat er aan een eventuele bescherming kan worden gewerkt. Het risico, dat een lokale of zeldzame insectesoort door het bekend maken van de vindplaats(en) loopt om door onbeheerst wegvangen te worden uitgeroeid, kan men indien nodig nog opvangen door slechts in beperkte mate het vangen toe te staan en daarop bij de terreinbewaking toe te zien. Op Schouwen is het toezicht in dat opzicht in goede handen.

Summary

E. galiata is living in the Netherlands in the dune area in the south-west of the country. It is known from the dune area of Walcheren, but was never caught in great numbers.

During the entomological inventory of the dunes of the island of Schouwen large numbers of *E. galiata* have been observed, the optimal habitat being open spaces in the *Hippophae rhamnoides* shrubvegetations. The first generation was observed from 15 May—17 July, the second from 2 August—26 September.

Literatuur

- LEMPKE, B. J., 1950, Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera 9: (700).
SOUTH, R., The British Moths, dl. 2.

Gluphisia crenata Esper (Lep., Notodontidae). Dordrecht is wel de oudste en tot nog toe de meest westelijke vindplaats in het Fluviaal District. Kapelaan A. GROENENDIJK meldt me, dat hij er 21 juni 1961 weer een exemplaar ving, zodat de vlinder daar nog steeds blijkt voor te komen. Ook zo iets is tegenwoordig wel eens de moeite van het vermelden waard! — LPK.